

IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA SUVDAN FOYDALANISH TARTIBI

Tursunov Behruz Normurod o'g'li

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti o'qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.8427039>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-October 2023 yil
Ma'qullandi: 05- October 2023 yil
Nashr qilindi: 10- October 2023 yil

KEY WORDS

Suvdan foydalanish; Iqlim o'zgarishi; Suv tanqisligi; Moslashuv strategiyalari; Barqaror amaliyotlar.

ABSTRACT

Ushbu maqola suvdan foydalanish va iqlim o'zgarishi o'rtasidagi murakkab munosabatlarni o'rganadi, rivojlanayotgan iqlim naqshlari tomonidan taqdim etilgan muammolar va imkoniyatlarni ta'kidlaydi. U iqlim o'zgarishining suv tanqisligiga, qishloq xo'jaligiga, ekotizimlarga va infratuzilma barqarorligiga ta'sirini o'rganib, moslashish va ta'sirlarni yumshatish strategiyalarining shoshilinch zarurligini ta'kidlaydi. Global suv-energetika aloqasini ko'rib chiqish va barqaror amaliyotlarni qo'llab-quvvatlash orqali ushbu maqola iqlim o'zgarishini yumshatish bo'yicha sa'y-harakatlarning ajralmas qismi sifatida suv bilan bog'liq muammolarni hal qilish muhimligini ta'kidlaydi.

Ko'pincha sayyoramizning qon tomiri sifatida qaraladigan suv atrof-muhitni shakllantirish, ekotizimlarni qo'llab-quvvatlash va insoniyat sivilizatsiyasini qo'llab-quvvatlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Biroq, iqlim o'zgarishi davrida suvdan foydalanish dinamikasi chuqur o'zgarishlarga duch keldi va ko'p qirrali muammolar va imkoniyatlarni keltirib chiqardi. Ushbu maqola suvdan foydalanish va iqlim o'zgarishi o'rtasidagi muhim bog'liqlikni ko'rib chiqadi va bu ikki o'zaro bog'liq hodisaning murakkab o'zaro ta'sirini yoritadi.

ASOSIY QISM

Iqlim o'zgarishining global haroratning ko'tarilishidan yog'ingarchilik shakllarining o'zgarishigacha bo'lgan ta'siri butun dunyo bo'ylab suv resurslari uchun keng qamrovli oqibatlarga olib keladi. Ba'zi hududlarda iqlim tufayli qurg'oqchilik kuchayib, ba'zilarida ekstremal yog'ingarchilik hodisalari ko'payib borar ekan, suv tanqisligi va suv bilan bog'liq xavflar ufqda kuchayib bormoqda. Ushbu o'zgarishlar nafaqat maishiy, qishloq xo'jaligi va sanoat maqsadlarida chuchuk suv mavjudligiga ta'sir qiladi, balki ekotizimlarning barqarorligi va jamoalar farovonligiga tahdid soladi. Shu nuqtai nazardan, ushbu maqola iqlim o'zgarishi sharoitida suvdan foydalanishning ko'p qirrali jihatlarini yoritib berishga qaratilgan. U iqlim o'zgarishining qishloq xo'jaligiga ta'sirini o'rganib, dehqonlarning noqulay ob-havo sharoitlariga moslashishda duch keladigan muammolari va barqaror dehqonchilik amaliyotiga bo'lgan ehtiyojni yoritadi. U qirg'oq bo'yidagi jamoalarning dengiz sathining ko'tarilishi va sho'r suvning kirib

kelishiga nisbatan zaifligini o'rganadi, barqaror infratuzilma va moslashuvchan choralar muhimligini ta'kidlaydi.

Bundan tashqari, ushbu maqola suv va energiya tizimlari o'rtasidagi murakkab munosabatlarni ta'kidlab, qayta tiklanadigan energiya manbalari va suvdan foydalanish bilan bog'liq uglerod izini kamaytirish uchun suvni samarali boshqarish zarurligini ta'kidlaydi. Shuningdek, u suv sifatini saqlash va suv oqimini tartibga solishda muhim rol o'ynaydigan botqoq yerlar va o'rmonlar kabi hayotiy muhim ekotizimlarni tiklash va himoya qilishni yoqlaydi. Ushbu qiyinchiliklarga qarab, rivojlanayotgan suv-iqlim dinamikasini hal qiluvchi moslashish va yumshatish strategiyalarini shakllantirish zarur. Ushbu strategiyalar suvni tejash, infratuzilma barqarorligi, barqaror qishloq xo'jaligi va umumiy suv resurslarini samarali boshqarish uchun xalqaro hamkorlikni o'z ichiga oladi. Iqlim o'zgarishining notinch suvlari bo'ylab harakatlanar ekanmiz, ushbu maqola bizni yanada barqaror va bardoshli kelajak sari yo'naltiruvchi kompas bo'lib xizmat qiladi. Iqlim o'zgarishining suvdan foydalanishga chuqur ta'sirini tan olish va suvni boshqarishni iqlim ta'sirini yumshatish bo'yicha sa'y-harakatlarga integratsiyalashgan yaxlit yondashuvlarni qabul qilish orqali biz ushbu bebaho resursni kelajak avlodlar uchun saqlab qolishga umid qilishimiz mumkin.¹

Iqlim o'zgarishi sharoitida suvdan foydalanish bizdan zudlik bilan e'tibor va puxta o'ylangan harakatni talab qiladigan muhim va ko'p qirrali masaladir. Dunyo iqlim o'zgarishining tobora yomonlashib borayotgan oqibatlarini, jumladan, haroratning ko'tarilishi, uzoq davom etgan qurg'oqchilik va ekstremal ob-havo hodisalari bilan kurashayotgan bir paytda, suv resurslarini boshqarish va saqlash ham ekotizimlar, ham inson populyatsiyalari farovonligini ta'minlash uchun eng muhim masalaga aylandi.

1. Suv tanqisligi va iqlim o'zgarishi

Iqlim o'zgarishi suv tanqisligini bir necha jihatdan kuchaytiradi. Avvalo, u yog'ingarchilik shakllarini buzadi, ba'zi hududlarda uzoq vaqt qurg'oqchilikka olib keladi, boshqalarida esa kuchliroq yog'ingarchilik. Bunday beqaror va oldindan aytib bo'lmaydigan ob-havo suv ta'minotini keskinlashtirishi mumkin, bu esa jamoalarning suvga bo'lgan ehtiyojlarini rejalashtirishni qiyinlashtiradi. Bundan tashqari, yuqori harorat bug'lanish tezligini oshirishi va chuchuk suv resurslarining mavjudligini kamaytirishi mumkin.²

2. Qishloq xo'jaligiga ta'siri

Global oziq-ovqat ta'minotining asosi bo'lgan qishloq xo'jaligi suvga juda bog'liq. Yog'ingarchilik shakllarining o'zgarishi va haroratning oshishi ekinlar hosildorligiga va sug'orish uchun suvning mavjudligiga ta'sir qilishi mumkin. Bu oziq-ovqat xavfsizligi, oziq-ovqat narxining oshishi va fermerlar va keng aholi uchun iqtisodiy qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Barqaror dehqonchilik amaliyoti va suvni samarali boshqarish ushbu o'zgaruvchan sharoitlarga moslashish uchun muhim ahamiyatga ega.

3. Dengiz sathining ko'tarilishi va sho'r suvning kirib kelishi

Iqlim o'zgarishi natijasida dengiz sathining ko'tarilishi qirg'oq jamoalari uchun katta xavf tug'diradi. Dengiz sathining ko'tarilishi davom etar ekan, sho'r suvning chuchuk suvli qatlamlarga kirib borishi keng tarqalgan bo'lib, ichimlik suvi manbalari va qishloq xo'jaligi

¹ Mirjamilova, H.N.Q., 2022, November. SUVDAN FOYDALANISHNI SAMARALI BOSHQARISHDA AQLLI SUV O'LCHAGICHLARNI QO'LLASH ZARURIYATI. In INTERNATIONAL CONFERENCES (Vol. 1, No. 11, pp. 144-151).

² Islomova, G. Q., X. X. Mardonov, Sh N. Tursunov, and P. Bobomirzayev. "ZARAFSHON VODIYSINING O'TLOQI BO'Z TUPROQLARI SHAROITIDA BUG'DOY VA TAKRORIY SOYA EKININI O'SISHI VA RIVOJLANISHINING EKISH MUDDATLARIGA BOG'LIQLIGI." Academic research in educational sciences Conference (2022): 224-228.

erlarini ifloslantiradi. Bu hodisa nafaqat chuchuk suv mavjudligini xavf ostiga qo'yadi, balki ushbu qirg'oqbo'yi mintaqalarida yashovchilarning sog'lig'i va turmush tarzini ham xavf ostiga qo'yadi.

4. Ekstremal ob-havo hodisalari

Dovullar, tayfunlar va kuchli yomg'ir kabi ekstremal ob-havo hodisalari halokatli toshqinlarga va suvning ifloslanishiga olib kelishi mumkin. Ushbu hodisalar suv ta'minoti tizimlari va oqava suvlarni tozalash inshootlarini buzadi, aholi salomatligiga xavf tug'diradi. Ushbu tadbirlarga tayyorgarlik ko'rish va ularga moslashish jamoalar va infratuzilmani himoya qilish uchun juda muhimdir.

5. Ekotizimga ta'siri

Iqlim o'zgarishi suv ekotizimlariga ham ta'sir qiladi. Haroratning ko'tarilishi marjon riflarning oqartirishiga, baliq populyatsiyasining kamayishiga va suvda yashash joylarining buzilishiga olib kelishi mumkin. Ushbu o'zgarishlar biologik xilma-xillikka keskin ta'sir ko'rsatadi va baliqchilikka bog'liq bo'lgan jamoalarning turmush tarziga tahdid solishi mumkin.³

6. Suv-energiya

Suv-energetika aloqasi suv va energiya tizimlarining o'zaro bog'liqligini ta'kidlaydi. Iqlim o'zgarishi ikkalasiga ham ta'sir qiladi, chunki u gidroenergetika ishlab chiqarish va issiqlik elektr stantsiyalarini sovutish uchun suv mavjudligiga ta'sir qiladi. Ushbu o'zaro munosabatlar iqlim o'zgarishi ta'sirini yumshatish uchun barqaror suv va energiya boshqaruvining muhimligini ta'kidlaydi.

Suv Yerdagi barcha hayot uchun zarur bo'lgan qimmatbaho manbadir. U insoniyat jamiyatining turli jabhalarida, jumladan, qishloq xo'jaligi, sanoat, energiya ishlab chiqarish va maishiy foydalanishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, iqlim o'zgarishining kuchayib borayotgan ta'siri bilan suv resurslarining mavjudligi va sifati jiddiy muammolarga duch kelmoqda.

Iqlim o'zgarishi butun dunyo bo'ylab harorat va yog'ingarchilikning o'zgarishiga olib keladi. Bu o'zgarishlar qurg'oqchilik va suv toshqinlariga olib kelishi mumkin, bu suvning mavjudligi va undan foydalanish uchun chuqur oqibatlariga olib keladi. Ko'pgina qurg'oqchil va yarim qurg'oqchil hududlar kabi suv tanqisligini boshdan kechirayotgan hududlarda yog'ingarchilikning kamayishi va bug'lanish tezligining oshishi suv stressini yanada kuchaytiradi. Bu qishloq xo'jaligi uchun og'ir oqibatlariga olib kelishi mumkin, chunki ekinlar o'sishi va hosildorligi uchun etarli suvga muhtoj. O'z navbatida, bu oziq-ovqat xavfsizligi, iqtisodiy yo'qotishlar va ijtimoiy tartibsizliklarga olib kelishi mumkin.

Bundan tashqari, haroratning oshishi bilan qor to'plami va muzliklar tez erishmoqda, bu esa tog'li hududlarda suvni saqlash va etkazib berishga ta'sir qiladi. Bu suv ta'minoti uchun qor erishiga tayanadigan hududlar uchun katta qiyinchiliklar tug'diradi. Bundan tashqari, iqlim o'zgarishi tufayli bo'ronlar va bo'ronlar kabi ekstremal ob-havo hodisalarining chastotasi va intensivligi ortib bormoqda. Ushbu hodisalar kuchli suv toshqini, suv manbalarining ifloslanishi va suv sifatining yomonlashishiga olib kelishi mumkin.

Iqlim o'zgarishining ta'siri tabiiy muhitdan tashqariga chiqadi va suv bilan bog'liq sanoatlarga ham ta'sir qiladi. Masalan, energetika sektori issiqlik elektr stantsiyalarini

³ Elbek Goyibnazar og, Xonaliyev, Xaqberdiyev Yoqub Mansur oqli, and Dusmaxmatov Samariddin Sadriddin oqli. "SUV XOJALIGI MELIORATSIYASINING BOZOR MUNOSABATLARI." In " CANADA" INTERNATIONAL CONFERENCE ON DEVELOPMENTS IN EDUCATION, SCIENCES AND HUMANITIES, vol. 9, no. 1. 2023.

sovutish va yoqilg'ini qazib olish va qayta ishlash uchun asosan suvga tayanadi. Tanqis va issiqroq suv manbalari elektr stansiyalarining samaradorligini pasaytirishi mumkin, bu esa elektr energiyasi ishlab chiqarish quvvatlarining pasayishiga olib keladi. Xuddi shunday, ishlab chiqarish jarayonlari uchun suvga tayanadigan sanoat korxonalarini, masalan, to'qimachilik va kimyo sanoati, suv tanqisligi yoki sifatsiz suv tufayli qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin.

Ushbu muammolarni hal qilishda suvni tejash va suvdan samarali foydalanishga ustuvor ahamiyat berish zarur. Bu qishloq xo'jaligida suvning isrof qilinishini minimallashtirish uchun aniq sug'orish texnikasi va qurg'oqchilikka chidamli ekin navlari kabi barqaror qishloq xo'jaligi amaliyotlarini qo'llashni o'z ichiga oladi. Shahar hududlari chuchuk suv manbalariga bo'lgan ishonchni kamaytirish uchun suvni qayta ishlash va yomg'ir suvini yig'ish tizimini joriy qilishi mumkin. Bundan tashqari, suvni saqlash va taqsimlash tizimlarini yaxshilash, undan samarali foydalanishni ta'minlash va tashish paytida yo'qotishlarni kamaytirish uchun suv infratuzilmasini yaxshilash juda muhimdir.

Bundan tashqari, hukumatlar va siyosatchilar iqlim o'zgarishining mumkin bo'lgan ta'sirini hisobga olgan holda suvni boshqarishning mustahkam strategiyalarini ishlab chiqishlari kerak. Bunga suv toshqini va qurg'oqchilik haqida erta ogohlantirish tizimlari kabi moslashtiruvchi chora-tadbirlarni amalga oshirish hamda yog'ingarchilik va harorat rejimidagi taxminiy o'zgarishlarni hisobga oladigan suv resurslarini rejalashtirishni osonlashtirish kiradi. Xalqaro hamkorlik, shuningdek, iqlim o'zgarishi sababli suv ta'siriga uchragan hududlarni qo'llab-quvvatlash uchun ilg'or tajribalar, texnologiyalar va mablag'larni almashish uchun juda muhimdir.

Bundan tashqari, odamlar orasida suvni tejash va barqaror suv amaliyotining ahamiyati haqida xabardorlikni oshirish juda muhimdir. Ta'lim kompaniyalari suvdan mas'uliyatli foydalanishni rag'batlantirishi, suvni tejaydigan asboblarni targ'ib qilishi va ushbu muhim manbani himoya qilish uchun jamoaviy harakatlar zarurligini ta'kidlashi mumkin. Suv masalalari chegaradan oshib ketadi va samarali boshqaruv xalqaro hamkorlikni talab qiladi. Transchegaraviy suv kelishuvlari va hamkorlikdagi sa'y-harakatlar umumiy suv resurslarini hal qilish va suvdan foydalanish bo'yicha nizolarni minimallashtirish uchun muhim ahamiyatga ega. Iqlim o'zgarishi sharoitida suvdan foydalanish shoshilinch e'tibor va barcha darajadagi birgalikdagi sa'y-harakatlarni talab qiladigan dolzarb global muammodir. Barqaror amaliyotlarni amalga oshirish, barqaror infratuzilmaga sarmoya kiritish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish orqali biz iqlim o'zgarishining suv resurslariga ta'sirini yumshatib, barcha uchun xavfsizroq va barqaror kelajakni ta'minlashimiz mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, iqlim o'zgarishi sharoitida suvdan foydalanish zudlik bilan e'tiborni talab qiladigan dolzarb masaladir. Iqlim o'zgarishi kuchayib borar ekan, suv resurslari tobora kamayib boradi va ifloslanishga moyil bo'lib qoladi, bu esa butun dunyo bo'ylab turli sektorlar va jamiyatlar uchun jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi. Hozirgi va kelajak avlodlar uchun suvning mavjudligi va sifatini ta'minlash uchun suvni tejash, suv resurslarini boshqarishni takomillashtirish va barqaror amaliyotlarni targ'ib qilish ustuvor vazifadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Шукурова, М. А. (2021). Анализ специальной лексики английского языка XVI века по аспектам терминологичности. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 4(2).

2. Askarovna, S. M. (2021, March). Comparative investigation on the semantic meaning of some terms of ethics of the XVI-XVII centuries. In E-Conference Globe (pp. 285-287).
3. Shukurova, M. A. (2017). Useful strategies in teaching grammar in english language classes. Міжнародний науковий журнал Інтернаука, (1 (1)), 146-148.
4. Younas, Ammar, Recent Policies, Regulations and Laws Related to Artificial Intelligence Across the Central Asia (August 1, 2020). Ai Mo Innovation Consultants, 2020, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3664983>
5. Younas, Ammar. "Sustaining Innovative Economy in Fourth Industrial Revolution: A Whitepaper of Uzbek Centered Artificial Intelligence Policy (February 01, 2020)." Available at SSRN 3533410.
6. Younas, Ammar, and Kinza Fatima. "REGULATING NANOTECHNOLOGY TRANSFER IN DIGITALIZED CENTRAL ASIA." DEVELOPMENT ISSUES OF INNOVATIVE ECONOMY IN THE AGRICULTURAL SECTOR (2021): 744-746.
7. Younas, Rehan, and Ammar Younas. "REDUCING YOUTH RADICALISM: STEMMING POLICY APPROCH THROUGH ENGINEERING EDUCATION." International Scientific and Practical Conference World science. Vol. 4. No. 6. ROST, 2017.
8. Younas, Ammar, et al. "Overview of big data and cloud computing laws, regulations and policies in central Asia." Regulations and Policies in Central Asia (August 12, 2020) (2020).
9. Younas, Ammar. "Finding a consensus between philosophy of applied and social sciences: A case of biology of human rights." JournalNX A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal. ISSN 2581-4230 (2020): 62-75.
10. Юнас, Аммар, Аминжон Каландаров, and Мухаммад Али Турдиалиев. "Legal progress of e-commerce legislation in Central Asia during the COVID-19 period." Общество и инновации 2.6 (2021): 170-176.
11. Younas, Ammar and Chynarbekovna, Tegizbekova Zhyldyz, Harmonizing Law and Innovations in Nanomedicine, Artificial Intelligence (AI) and Biomedical Robotics: A Central Asian Perspective (October 31, 2020). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3722658> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3722658>